

عنوان

نقش تعامل در تحکیم روابط اجتماعی با تأکید بر آیات و روایات

نازنین لگزایی¹

آبان 1403

¹ -فارغ التحصیل سطح دو، حوزه علمیه صدیقه طاهره(س)، انبار الوم

چکیده

این مقاله با هدف شناسایی نقش تعامل در تحکیم روابط اجتماعی تنظیم و در آن تلاش گردیده تا به این سؤال پاسخ داده شود که نقش تعامل در تحکیم روابط اجتماعی چیست؟

تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی و روش به کار رفته در این مطالعه، اسنادی می باشد، داده های مورد نیاز با اهداف و سوالات تحقیق با استفاده از فیش، جمع آوری و در تحلیل داده ها از روش تحلیل محتوا استفاده شده است.

از مهم ترین نتایج این مقاله می توان به نقش تعامل در تحکیم روابط اجتماعی مانند برابری و برادری، خوش گویی، خوش برخورد بودن، صداقت و وفاداری، رفق و مدارا، ادب و آراستگی، و به آثار تحکیم روابط اجتماعی مانند شفاعت در آخرت، عزت و اقتدار و نشاط روحی اشاره نمود.

کلیدواژه ها: تعامل، تحکیم، روابط، اجتماع.

بیان مسأله

انسان موجودی اجتماعی است و برقراری ارتباط با دیگران یکی از مهم ترین ابعاد زندگی او است. مهارت های روابط اجتماعی، در طول رشد و زندگی آموخته می شوند. کودکی که یاد می گیرد چگونه به حل تعارض با دیگری بپردازد و دوست پیدا کند یا جایگاه خود را در گروه های مختلف بیابد، به مرور این مهارت ها را یاد می گیرد. اما همه افراد به یک شکل و به یک میزان این مهارت ها را کسب نمی کنند. یادگیری نحوه برقراری ارتباط اجتماعی می تواند به دلایل مختلفی به درستی آموخته نشود، مثلاً در صورتی که فرد به خوبی با گروه های دوستی مواجه نشده باشد، یا به دلایلی مانند بیماری های فیزیکی یا اختلالات روانی و حتی فقدان یک الگوی مناسب.

روابط اجتماعی، نیاز انسان به امنیت و آرامش را برطرف میکند. در زندگی مشکلات مادی و معنوی برای هر انسانی پیش می آید که امنیت انسان را به خطر می اندازد. از آن جا که انسان به تنهایی نمیتواند همه این مشکلات را برطرف نماید، ناگزیر به افرادی مراجعه می کند که نیازهای او را برطرف نمایند.

مطالعات انجام شده در زمینه نقش تعامل در تحکیم روابط اجتماعی تنوع نسبتاً زیادی دارد که به برخی از آنها اشاره می شود:

مسعودی (۱۳۹۲) انسان ها بر پایه نیازها و گرایش های طبیعی و فطری خود، کنار هم گرد می آیند و براساس علاقه و هدف، انگیزه همکاری و ارتباط با یکدیگر می یابند. وطن دوست (۱۳۹۴) روابط اجتماعی و تعامل و اصول حاکم بر روابط اجتماعی برای افراد در نهادهای مختلف اجتماعی امری ضروری است. ایروانی (۱۳۸۷) انسان موجودی اجتماعی است و نیازمند روابط با دیگران. روابط سالم اجتماعی و زندگی بدون تنش نیز نیازمند یک برنامه جامع و فراگیر میباشد.

مطالعات انجام شده عمدتاً بر موضوعاتی نظیر ضرورت روابط اجتماعی و تعامل اشاره کرده اند و انسان را موجودی اجتماعی میدانند که ناگزیر از برقراری ارتباط با جامعه است.

با عنایت به موارد فوق در این مطالعه تلاش می گردد تا به این سؤال پاسخ داده شود که تعامل در تحکیم روابط اجتماعی از منظر آیات و روایات چه نقشی دارد؟

پیشینه

با عنایت به مطالعاتی که در زمینه نقش تعامل بر روابط اجتماعی وجود دارد بسیاری از محققان پیرامون آن تحقیق نموده اند از جمله :

نرگس موحدی (۱۳۹۳)، در پژوهشی با عنوان الگوی روابط اجتماعی بر مبنای قرآن بیان میدارد که پنج الگوی رفتاری قرآنی مطابق با سرشت انسانی افراد اجتماع را به عنوان الگوهای روابط اجتماعی وجود دارد از جمله گذشت ، ادب ، آراستگی و

مسعودی (۱۳۹۲) در کتابی با عنوان روابط اجتماعی از منظر قرآن بیان میدارد که جامعه، جمع عددی چند انسان نیست و از کنار هم نهادن ساده چند مرد و زن و کودک به وجود نمی آید. انسان ها بر پایه نیازها و گرایش های طبیعی و فطری خود، کنار هم گرد می آیند و براساس علاقه و هدف، انگیزه همکاری و ارتباط با یکدیگر می یابند.

وحیدی (۱۳۹۵) در کتابی با عنوان مهارت ارتباطات اجتماعی بیان میدارد که هر کدام از مسائل اجتماعی نظام خاصی دارد و مقرراتی را می طلبد؛ بنابراین انسان باید رفتار خود را با نظام اجتماعی هماهنگ کند انسان باید مسائل خود را بر مبنای احترام متقابل که در گذر زمان موجب مستحکم شدن روابط با دیگران میشود سامان دهد.

ایروانی (۱۳۸۷) در کتابی با عنوان فرهنگ روابط اجتماعی در آموزه های اسلام بیان میدارد که انسان موجودی اجتماعی است و نیازمند روابط با دیگران. روابط سالم اجتماعی و زندگی بدون تنش نیز نیازمند یک برنامه جامع و فراگیر میباشد؛ از این رو، دین اسلام برنامه زندگی بشر را از تولد تا پایان ارائه نموده است ولی به کار بستن این برنامه و عمل به آن در سطح جامعه نیازمند نهادینه کردن و تبدیل آن به فرهنگ است؛ چرا که تا امری فرهنگ سازی نشود، فراگیری و عمل به آن تضمینی ندارد.

وطن دوست (۱۳۹۴) در کتابی با عنوان ارتباطات اجتماعی در اسلام، بیان میدارد که روابط اجتماعی و تعامل و اصول حاکم بر روابط اجتماعی برای افراد در نهادهای مختلف اجتماعی امری ضروری است و بر تمام اعضای جامعه است که از هنجارها ارزشها و قوانینی که اساس جامعه را تشکیل میدهد، پیروی نمایند. روشن است که این اصول در ابعاد گوناگون جامعه و در حوزه های اقتصاد، سیاست، اجتماع و فرهنگ تبلور دارد.

با عنایت به مطالعاتی فوق مشخص میگردد که محققین بیشتر به ارتباطات اجتماعی بصورت کلی و تاثیر آن بر زندگی افراد ، تعریف و تبیین این روابط پرداخته اند و کمتر نقش تعامل در تحکیم روابط

اجتماعی را با تأکید بر آیات و روایات بررسی کرده اند حال تلاش محقق بر اینست که به این سوال پاسخ داده شود که تعامل چه نقشی بر تحکیم روابط اجتماعی دارد ؟

روش تحقیق

تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی و روش به کار رفته در این مطالعه، اسنادی می باشد، داده های مورد نیاز با اهداف و سوالات تحقیق با استفاده از فیش، جمع آوری و در تحلیل داده ها از روش تحلیل محتوا استفاده شده است.

اهمیت و ضرورت

از آنجایی که انسان ذاتاً اجتماعی است، عدم توانایی برای برقراری ارتباط با دیگری، پیدا کردن دوست، درخواست کمک در صورت نیاز و موارد مشابه دیگر، تأثیرات بسیار زیادی بر زندگی هر فرد می گذارد. فقدان روابط اجتماعی می تواند بر سلامت فیزیکی فرد آثار منفی بگذرد؛ همچنین سلامت روان او را تحت تأثیر قرار داده و زمینه های افسردگی، اضطراب، انزوا و عدم رضایت از زندگی را فراهم کند. نداشتن منبع حمایت مطمئن، ممکن است فرد را در اضطرابی مزمن قرار دهد؛ چرا که در صورت نیاز و بروز مشکل، پایگاه امنی ندارد. فردی که در برقراری روابط اجتماعی در محیط کار خود دچار مشکل است، نمی تواند به خوبی با همکاران خود ارتباط برقرار کند، محیط کار برای او تبدیل به محیطی ناخوشایند می شود و این امر می تواند عملکرد شغلی او را به شکلی منفی تحت تأثیر قرار دهد.

افت تحصیلی نیز یکی دیگر از تأثیرات روابط اجتماعی ضعیف است. فردی که در محیط مدرسه یا دانشگاه نمی تواند با دیگران به راحتی ارتباط برقرار کند، امکان مطالعه گروهی و کمک گرفتن از دیگران، گذراندن اوقات فراغت با همسالان خود و لذت بردن از دوره تحصیل را به اندازه فردی که روابط اجتماعی خوبی دارد، نخواهد داشت. همچنین افرادی که به دلیل نداشتن مهارت های ارتباط اجتماعی، توانایی صحبت کردن و رجوع به دیگران هنگام آسیب و خطر را ندارند، بیشتر احتمال دارد مورد زورگویی، سوءاستفاده یا تعرض قرار گیرند و در چنین شرایطی باقی بمانند. چنین افرادی ممکن است از صحبت درباره آسیب پیش آمده با دیگران واهمه داشته باشند و به همین دلیل آن را بازگو نکنند. این امر خود می تواند نتایجی مانند ادامه پیدا کردن آسیب و سوءاستفاده، افسردگی، اضطراب و ترس مفرط، ناتوانی در حل مشکل، آسیب های فیزیکی و حتی خطر مرگ و خودکشی را به دنبال داشته باشد.

ارتباطات اجتماعی باعث می شود که افراد با فشارهای زندگی بهتر کنار بیایند و شرایط زندگی را بهتر مدیریت کنند. افراد اجتماعی تر معمولاً طول عمر بیشتری داشته و سطح رضایت بالاتری از زندگی شخصی خود دارند.

در واقع روابط اجتماعی به سه طریق می توانند بر روی روابط میان افراد تأثیر بگذارند. این پیوندها گاهی می تواند بسیار قوی و گاهی نیز بسیار ضعیف و محدود باشند. عملکرد شما بر تصویری که دیگران در ذهنشان از شما دارند تأثیرگذار است.

سوالات تحقیق

سؤال اصلی

تعامل در تحکیم روابط اجتماعی با تأکید بر آیات و روایات چه نقشی دارد ؟

سوالات فرعی

- 1- روابط اجتماعی چیست ؟
- 2- شیوه های تعامل در تحکیم روابط اجتماعی از منظر آیات و روایات چیست ؟
- 3- فواید و آثار تعامل در تحکیم روابط اجتماعی چیست ؟

اهداف تحقیق

هدف اصلی

شناسایی نقش تعامل در تحکیم روابط اجتماعی با تأکید بر آیات و روایات

اهداف فرعی

- 1- مشخص نمودن مفهوم روابط اجتماعی
- 2- مشخص نمودن شیوه های تعامل در تحکیم روابط اجتماعی با تأکید بر آیات و روایات
- 3- مشخص نمودن فواید و آثار تعامل در روابط اجتماعی با تأکید بر آیات و روایات

1- مفهوم روابط اجتماعی

روابط اجتماعی از دو واژه روابط و اجتماعی تشکیل شده که ما به شرح این دو واژه می پردازیم :

۱-۱ مفهوم روابط

روابط از ریشه ربط به معنای جمع کردن، پیوند دادن و بستن می باشد. (واسطی، 1414، 262)
رابطه در لغت به معنای پیوستگی، علاقه و دلبستگی می باشد. در معجم الوسیط رابطه عبارت است از علاقه و پیوند میان دو چیز از جنبندگان و جماعتی که امر مشترکی آن ها را جمع می کند (انیس، 1386، 696)

در اصطلاح به وابستگی و ارتباط که میان دو یا چند چیز برقرار شود و همچنین به تأثیر و نفوذی که یک چیز در دیگری دارد رابطه میگویند. (شعاری نژاد، 1375، 345)

1-2 مفهوم روابط از منظر قرآن

واژه روابط بصورت مستقیم در قرآن به کار نرفته بلکه مشتقات آن آمده است از جمله رابطوا که در سوره آل عمران به آن اشاره گردیده است قرآن کریم می فرماید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

ای اهل ایمان شکیبایی کنید و دیگران را به شکیبایی وادارید و با یکدیگر پیوند و رابطه برقرار کنید و از خدا پروا نمایید تا رستگار شوید. (آل عمران، 200)

محبت افزا می‌توان گفت علت اینکه پیشوایان ما به پرهیز از شوخی‌های زیاد و بی‌جا سفارش کرده‌اند، رعایت ادب دوستی است؛ شوخی‌هایی که به جای محبت، بذر دشمنی می‌نشانند و کینه به بار می‌آورند.

6-3- آراستگی

ما دوست داریم که مرتب‌ترین با ما، ظاهری آراسته و اخلاقی زیبا داشته باشند و مطابق اصل نخست، باید خود نیز این‌گونه باشیم. خدا نیز دوست دارد که هنگام ورود به مسجد (اعراف، 31) و رفتن نزد دوست، آراسته و تمیز و نظیف باشیم. امام علی (ع) می‌فرماید: «همان‌گونه که شما در برابر شخص غریب، آراسته و زیبا ظاهر می‌شوید، باید در برابر دوست خود نیز به بهترین هیئت و زیباترین شکل درآیید». (ری شهری، 1395، 286)

ناگفته پیداست که این سخن به معنای استفاده از لباس و روغن و عطر گران‌قیمت نیست. می‌توان لباس کهنه را تمیز و مرتب کرد و در عین فقر، بهنجار و بسامان بود. بهنجار بودن ظاهر، نشانه سازگاری انسان با اجتماع و اطرافیان و دوستان است و انگشت اشاره آنان را از ما دور می‌گرداند و زبان ایشان را از بدگویی ما، و دل‌هایشان را از اظهار تنفر از ما باز می‌دارد.

تنها نکته باقی‌مانده، آن است که باطن و جان ما نیز باید آراسته باشد و زیبایی جان به ایمان و آرامش و خوشخویی و اعتدال است و در يك كلمه، اطاعت از خدا و در راه او بودن. پس بکوشیم از جاده هدایت الهی بیرون نرویم، تا درونمان نیز زیبا باشد و دوستی‌ها و ارتباط‌ها، بر سرعت ما در پیمودن مسیر انسانی به سوی مقصد خدایی بیفزاید، نه آنکه از شتاب آن بکاهد.

4- آثار و فواید تعامل در تحکیم روابط اجتماعی

مدیریت درست و مفید تعامل در روابط اجتماعی در همه شکل‌های آن، از حقوقی و سیاسی و اقتصادی گرفته تا اخلاقی و فرهنگی، به زندگی اجتماعی بهتر و پرسودتر یاری می‌رساند. این روابط اگر با رعایت قوانین و هنجارهای دینی و انسانی همراه شود، سعادت نهایی و جاوید بشر را فراهم می‌آورد. ارتباط‌های آموزشی، فرهنگی و حتی اقتصادی و سیاسی نیز گونه‌ای از روابط اجتماعی به شمار می‌آید که حتی اگر از آن‌ها نباشد، به‌شدت تحت تأثیر آن‌هاست. از این‌رو هرگونه سرمایه‌گذاری بر اساس سالم‌سازی روابط اجتماعی و ترویج صداقت و محبت و صمیمیت و صفا و یکرنگی در جامعه، بر همه عرصه‌های فعالیت اجتماعی، تأثیر مستقیم دارد و از هزینه کردن‌های بدون سود و زیان‌های بدون جبران جلوگیری می‌کند. افزون بر این، روابط اجتماعی ناسالم و نادرست، آثار مخرب و زیانباری بر پیکره اجتماع و روابط اقتصادی و سیاسی درون جامعه وارد می‌آورد و به ارتباط‌های آن جامعه با اجتماعات دیگر آسیب می‌رساند. بسیاری از رابطه‌های ناسالم و مفساد اجتماعی و اخلاقی، نتیجه درست نهادن پایه روابط اجتماعی در نهادهای اجتماعی بنیادین مانند کانون خانواده و مدارس ابتدایی و دوستی‌های دوران کودکی است.

4-1- شفاعت در آخرت

اگر تعامل در ارتباط اجتماعی، به دوستی و همدلی و همراهی بینجامد، آثاری عمیق‌تر خواهد داشت؛ آثاری که فقط به این سرا محدود نیستند و انسان را از برکات آن در سرای جاوید آخرت نیز بهره‌مند خواهند کرد؛ آثاری مانند شفاعت و حشر با نیکان و راه یافتن به اقامتگاه آنان در بهشت، قرآن

کریم به این مطلب اشاره کرده است که گمراهان، روز قیامت حسرت نداشتن شفیع و دوست دلسوز را می‌برند (وَمَا أَضَلُّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ * فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِينَ * وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ) «و ما را جز گنهکاران گمراه نکردند. پس برای ما هیچ شفاعت‌کننده‌ای نیست، و نه هیچ دوست گرم و صمیمی‌ای». (سوره شعرا، آیه 99-101)

روایات متعددی بر همین نکته قرآنی تأکید کرده‌اند که دوستان خدایی و آنان که رابطه‌های خدایی و انسانی با ایشان برقرار کرده‌ایم، می‌توانند در بسیاری از جاها به سود ما وارد میدان شوند که یکی از مهم‌ترین و دشوارترین جاهای آن، هنگام حساب و محاکمه روز جزا در محشر کبراست.

4-2- عزت و اقتدار

مطابق با روایت‌های بسیاری که برخاسته از متن و بطن قرآن هستند، عزت مسلمانان، حرمت مؤمنان و قدرت جامعه اسلام در گرو رابطه گرم همه عناصر آن با یکدیگر و الفت و وحدت آنان است؛ عاملی که با پیدایش اسلام، مسلمانان را با هم پیوند داد و از سر اتحاد و الفت میان آن‌ها، جامعه مدنی مدینه را پدید آورد و سپس آن را بر همه عربستان و اندکی پس از پیامبر، بر همه خاورمیانه بزرگ چیره کرد. همان عاملی که با از میان رفتن یا کمرنگ شدنش، عزت مسلمانان کاهش یافت و دشمنان را به اندیشه هجوم به مسلمانان کشاند و به تدریج زمینه انحطاط و از هم گسستگی کشورهای اسلامی را فراهم آورد.

در سوره انفال آمده است که (وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ رَسُولَهُ * وَ لَا تَنَازَعُوا فَنفُشُلُوا) «و از خدا و فرستاده او فرمان برید و با هم نزاع و ستیزه مکنید؛ که سست و بی‌مناک می‌شوید» (انفال، 46) به صراحت هم ارتباط امت با رهبر جامعه را بیان می‌دارد و هم ارتباط درونی اجزای آن را با یکدیگر؛ و جالب توجه آنکه در این آیه نیز مانند آیه ۲۰۰ سوره آل عمران، به صبر فرمان می‌دهد، گویی که اطاعت از رهبری جامعه و حفظ ارتباط درونی و اجتماعی، به صبر و شکیبایی و در هر جا و هر زمان نیازمند است.

4-3- نشاط روحی و سعادت

تجربه‌های متعدد و دانش نوین روان‌شناسی اجتماعی نشان می‌دهد که یکی از عوامل نشاط‌آفرین برای روح انسان، تعامل در ارتباطات اجتماعی اوست. آن‌ها که پررفت و آمدترند و در روابط اجتماعی خود گرم‌تر و صمیمی‌ترند، احساس شادی بیشتری دارند و علت برخی افسردگی‌ها، تنهایی و دوری از برقراری روابط اجتماعی است. هر یک از اجزای ارتباط اجتماعی، از سلام و لبخند و گشاده‌رویی، تا دست دادن و معانقه و روبوسی و مکالمه و خداحافظی، آثار پیرنگی بر زندگی ما دارند؛ چه در لحظه تکون و وجودشان، و چه در ساعت‌ها و روزهای بعد از آن.

تأکید بر تعامل در روابط اجتماعی و بیان آثار آن، منحصر به قرآن کریم نیست و در کنار ثقل اکبر، عترت پیامبر (ص) نیز آثار مهم روابط اجتماعی را بیان فرموده‌اند؛ آنان که خود بهترین روابط اجتماعی را برقرار کرده و شیدایی‌ترین دوستی‌ها را پدید آورده و بهترین‌ها را به سوی خود جلب و جذب کرده‌اند. آن‌ها سخنانی در ارزش پیوندها و دوستی‌ها و ارتباطات اجتماعی بیان کرده‌اند که هر یک می‌تواند به تنهایی ما را به برقراری رابطه تشویق کند و آثار آن را به ما بنمایاند. آیا می‌توان این سخن را که غرر الحکم از زبان امام علی (ع) نقل می‌کند:

«صحة الولي اللبيب حياة الروح (تمیمی آمدی، 1395، 420) را نادیده گرفت. پیام آشکار حدیث این است که همراهی و ارتباط با دوست خردمند، روح انسان را زنده می‌کند و به جان آدمی طراوت می‌بخشد، و چه اثری بزرگتر و بابرکت‌تر از این؟ مگر انسان جز به روح خود زنده است و اگر روح زنده شد، منتظر چه چیز دیگری باید باشیم. آن کس که جانش تازه و زنده و باطراوت است، حتی اگر پیکری ضعیف و جسمی علیل داشته باشد، در زندگی سعادتمند است و به کامیابی رسیده و از تیرگی رهیده است. همان حضرت می‌فرماید:

«أسعد الناس من خالط كرام الناس؛ خوشبخت‌ترین مردم کسی است که با مردم بجوشد». (همان، 199)

نکته جالب توجه در این حدیث آن است که شخص پیوندخورده با مردمان بزرگوار، فقط سعادتمندی معمولی نیست، بلکه سعادتمندترین و خوشبخت‌ترین افراد است. یعنی وصول به قلّه سعادت، با ایجاد پیوند با مردمان بزرگ و بزرگوار حاصل می‌شود و ارتباط اجتماعی با انسان‌های نیک، در اوج‌گیری روح انسانی و نیل او به بالاترین درجات حیات روحانی، تأثیر عمده و بسزایی دارد. امام علی (ع) در این باره می‌فرماید:

«قارن اهل الخير تكن منهم. و باین اهل الشر تبين عنهم؛ با نیکان، همنشین باش تا از آنان باشی و از بدان فاصله بگیری تا از آنان جدا باشی».

نتیجه‌گیری :

در پاسخ به سؤال تعامل در تحکیم روابط اجتماعی چه نقشی دارد؟ سه دیدگاه مطرح گردید، دیدگاه نخست به مشخص نمودن مفهوم روابط اجتماعی، دیدگاه دوم به مشخص نمودن شیوه‌های تعامل در تحکیم روابط اجتماعی، و دیدگاه سوم به مشخص نمودن فواید و آثار تعامل در تحکیم روابط اجتماعی پرداخته شده است.

آنچه از مباحث می‌توان نتیجه گرفت این است که مراد از روابط اجتماعی رفتاری است که در طی آن دو نفر یا بیشتر به برقراری ارتباط و پیوند به منظور تبادل افکار، نظرات، احساسات، عقاید خود می‌پردازند و از طریق به کار گرفتن پیام‌هایی که معنایش برای کلیه آنها یکسان است به انجام این امر مبادرت می‌ورزند.

اجتماعی بودن و ایجاد روابط اجتماعی با هم‌نوع خود در متن خلقت و آفرینش پی ریزی شده است. خداوند در سوره مبارکه حجرات آیه ۱۳ این موضوع را این‌چنین مورد تأکید خود قرار می‌دهد یا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

ای مردم! شما را از مردی و زنی آفریدیم و شما را ملتها و قبیله‌ها قرار دادیم تا به این وسیله یکدیگر را بازشناسید همانا گرامی‌ترین شما نزد خداوند متقی‌ترین شماست.

این موضوع در روایات نیز مکرر مورد تأکید واقع شده است. مثال امام علی (ع) در نهج البلاغه می‌فرماید با مردم چنان معاشرت نمائید که اگر از دنیا رفتید بر شما بگریند و اگر زنده ماندید

آرزومند دیدار شما باشند. ملاحظه می‌گردد که روابط اجتماعی و معاشرت نیکو و سازنده از اصول بر سازنده بنیانهای اجتماعی اسلام است.

نکته دیگر در خصوص روابط اجتماعی که باید حتما در نظر داشت بحث وحدت و همبستگی عمومی است که نقش به سزایی در تثبیت هر نظام اجتماعی دارد، چه اینکه که اصول جوامع بشری تنها در سایه همبستگی اجتماعی است که میتوانند به روابط و تعاملات روزمره زندگی خویش بپردازند. از این رو میتوان ادعا نمود به هر میزان که وحدت، اتحاد و همدلی افراد یک جامعه بیشتر باشد به همان میزان انتظار روابط اجتماعی و تقویت آن نیز افزونتر است. و هر قدر تعامل اجتماعی ضعیفتر و سستتر باشد به همان میزان گسست بین روابط اجتماعی امری قطعی و قابل پیشبینی است. بدون شک همانطور که گفته شد دین مبین اسلام دینی است که پایه های آن بر روابط اجتماعی بنیان نهاده شده و هر عاملی که موجبات گسست این رابطه را فراهم نماید از نظر اسلام مورد نکوهش واقع شده است

مدیریت درست و مفید تعامل در روابط اجتماعی در همه شکل‌های آن، از حقوقی و سیاسی و اقتصادی گرفته تا اخلاقی و فرهنگی، به زندگی اجتماعی بهتر و پرسودتر یاری می‌رساند. این روابط اگر با رعایت قوانین و هنجارهای دینی و انسانی همراه شود، سعادت نهایی و جاوید بشر را فراهم می‌آورد.

فهرست منابع

*قرآن کریم

- 1- تمیمی آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحکم و دررالکلم، قم: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۹۵
- ۲- حسینی دشتی، مصطفی، معارف و معاریف، تهران: مؤسسه فرهنگی آرایه، ۱۳۸۵
- ۳- داوودی، محمد، نقش معلم در تربیت دینی، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۰
- ۴- دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران، بی تا
- ۵- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ قرآن، بیروت: دارالقرن، ۱۴۱۲ق
- ۶- شعاری نژاد، علی امیر، فرهنگ علوم رفتاری، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۵
- ۷- طباطبایی، محمد حسین، روابط اجتماعی در اسلام، قم: جامعه مدرسین قم، ۱۳۸۲
- ۸- _____، المیزان فی تفسیر القرآن، قم: دفتر انتشارات اسلامی، ۱۴۱۷ق
- ۹- کلینی، محمد بن یعقوب، کافی، قم: دارالحديث، ۱۴۰۷ق
- ۱۰- مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، بیروت: دارالاحیاء التراث العربی، ۱۴۰۹ق
- ۱۱- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، قم: دارالحديث، ۱۳۸۶
- ۱۲- مسعودی، عبدالهادی، روابط اجتماعی از نگاه قرآن، قم: دارالحديث، ۱۳۹۲
- ۱۳- معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران: انتشارات زرین، ۱۳۸۶

- ۱۴- مکارم شیرازی ، ناصر، تفسیر نمونه ، تهران : دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴
- ۱۵- ____، اخلاق در قرآن، بی جا، ۱۳۸۵
- ۱۶- واسطی، علی ابن محمد، عیون الحکم و المواعظ، قم: دارالحديث، ۱۴۱۴ق
- ۱۷- وبر، ماکس، اقتصاد و جامعه ، تهران : مولی، ۱۳۷۴